

Peuters en Kleuters doen ook aan sport!

**Een studie naar de relatie tussen sportdeelname en welzijn en de rol van motivationeel
klimaat
bij peuters en kleuters.**

Esther F. Boer (9914706) & Anne E. A. Westerlaken (3638383)

Masterthesis

Universiteit Utrecht

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

Masterprogramma Orthopedagogiek

Eerste beoordelaar: Dr. Dirk-Wouter Smits

Tweede beoordelaar: Dr. Paul Baar

Datum: 7 juni 2013

Voorwoord

Voor u ligt de thesis waarmee wij, Esther Boer en Anne Westerlaken, de master orthopedagogiek aan de Universiteit Utrecht hopen af te ronden. Het afgelopen jaar hebben wij onderzoek gedaan naar de rol van het motivationeel klimaat bij welzijn en sportdeelname bij peuters en kleuters. Voor dit onderzoek hebben we verschillende onderzoeksvragen opgesteld en deze onderling verdeeld. De resultaten op gebied van sociaal gedrag, zelfvertrouwen en motivationeel klimaat zijn uitgewerkt door Esther, waarbij het sportaanbod en resultaat op gebied van doorzettingsvermogen en gezondheid door Anne zijn uitgewerkt. De vragenlijsten per onderdeel zijn ook samengesteld volgens dezelfde verdeling.

Onze dank gaat uit onze begeleider, Dirk-Wouter Smits. Hartelijk dank voor jouw advies, deskundigheid en betrokkenheid. Je wist aan te sluiten bij onze vragen en behoeftes en hebt ons gemotiveerd om betere onderzoekers te worden. Daarnaast is onze dank groot voor alle verenigingen en ouders die mee hebben willen helpen aan dit onderzoek.

Daarnaast willen wij onze families en vrienden bedanken die ons gedurende het afgelopen jaar hebben gezorgd voor onvoorwaardelijk steun en motivatie.

Esther Boer en Anne Westerlaken

Utrecht, 2013

Samenvatting

Achtergrond: Om overgewicht tegen te gaan wordt op steeds jongere leeftijd geprobeerd om kinderen meer te laten sporten. Er is echter weinig bekend over de relatie tussen sport en het welzijn en de mogelijke invloed van omgevingsfactoren zoals het motivationeel klimaat.

Doelen onderzoek: (1) Eerste inventarisatie sportaanbod voor peuters en kleuters. (2) Onderzoeken van de samenhang tussen sportdeelname en welzijn (sociaal gedrag, zelfvertrouwen, doorzettingsvermogen en gezondheid) en de mogelijke invloed van het motivationeel klimaat.

Methode: Na een inventarisatie van het aanbod van peuter- en kleutersport zijn verenigingen benaderd. Vervolgens hebben 61 ouders voor hun kinderen (gemiddelde leeftijd 5,2 jaar) een digitale enquête ingevuld over de sportdeelname, het welzijn en het motivationeel klimaat van de trainingen. Voor het onderzoek naar de samenhang tussen sportdeelname en welzijn werd de Pearson's r gebruikt, voor de mogelijke invloed van motivationeel klimaat een regressie analyse.

Resultaten: Er bleek alleen een positieve samenhang ($r=0,321$ $p<0,01$) te zijn tussen sociaal gedrag en deelname aan sport. Een motivationeel klimaat gericht op vaardigheden versterkte deze samenhang (Beta= 0,136, $p=0,026$).

Discussie en Conclusie: Het sportaanbod voor peuters en kleuters bestaat vooral uit gymnastiek/turnen/dans en in mindere mate voetbal.

Een hogere score op sociaal gedrag gaat samen met een langere sportdeelname,

Bij een hoge score op de vaardigheidsgerichte schaal is de samenhang tussen sociaal gedrag en sportdeelname sterker. Echter, uit factoranalyse blijkt motivationeel klimaat niet helemaal te scheiden in prestatiegericht en vaardigheidsgericht. De positieve invloed van een vaardigheidsgericht motivationeel klimaat is daardoor onzeker. Verder onderzoek is gewenst.

Sleutelwoorden: kleutersport; peutersport, sport in teamverband; welzijn; motivationeel klimaat

Abstract

Background: In order to prevent obesity at a young age, children are stimulated to exercise at an increasingly younger age. However, little is known about the connection between participation in organized sports and well-being and the possible role of environmental factors like motivational climate.

Goals: (1) Providing a first inventory of possibilities for sports for infants and toddlers. (2) Shed a light on the connection between sports and well-being (social behaviour, self-confidence, perseverance and health) and the possible influence of the motivational climate.

Method: After an inventory of the possibilities for infants and toddlers to participate in organized sports, several sport organizations were approached to participate in the study. Then 61 parents filled out a digital questionnaire about sport participation and well-being regarding their children and motivational climate (mean age= 5,2 years). Analysis included Pearson's r and regression

analysis.

Results: A positive connection was found for social behaviour and participation in organized sports. A mastery-oriented motivational climate proved to have a positive influence on this association.

Discussion and conclusions: Regarding sports for infants and toddlers, gymnastics is mostly available for children aged between 2-6 years, followed by soccer. A longer participation in sports, was related to a higher score on social behavior. This relation was stronger if a child scores high on the mastery-orientation scale. Further analysis revealed that motivational climate could not be separated into mastery-oriented and performance-oriented in this current study. The positive influence of a mastery-oriented motivational climate remains therefore uncertain. Because of that and the lack of connections between sport participation and self-confidence, perseverance and health, further research using a larger group of children is warranted.

Inleiding

In de periode van 1997-2009 blijkt dat het percentage Nederlandse kinderen van 0-19 jaar met overgewicht weer verder is gestegen van 9 tot 13 % voor jongens en 12 en 15 % voor meisjes (Kist-van Holthe, Bulk-Bunschoten, Renders, L'Hoir, Kuijpers & HiraSing, 2012). Overgewicht op jonge leeftijd blijft vaak een probleem op latere leeftijd (Baird, Fisher, Lucas, Kleijnen, Roberts & Law, 2005; Ong & Loos, 2006). Dit is zorgwekkend want volwassenen met overgewicht lopen meer risico op hartproblemen, diabetes, gewrichtsproblemen en bepaalde soorten kanker (World Health Organization, 2006). Een manier om overgewicht aan te pakken is meer sporten (WHO, 2006). Hierbij geldt dat kinderen die op jonge leeftijd beginnen met sporten, vaker ook later in hun leven veel bewegen, (Lehto, Reunamo & Ruismäki, 2012; Telama, Yang, Viikari, Välimäki, Wanne, Raitakari, 2005).

Het is dan niet verbazingwekkend dat er steeds meer initiatieven zijn om het bewegen bij peuters en kleuters te stimuleren. Een voorbeeld in Nederland is 'Beweegkriebels' van het Nederlands Instituut voor Sport en Beweging (NISB, 2010). Een onderzoek naar de effectiviteit van Beweegkriebels (Duesmann, 2010) keek vooral naar de effecten gezien door de ogen van de medewerkers van de kinderopvangcentra en peuterspeelzalen waar Beweegkriebels werd ingevoerd in plaats van de mogelijke effecten op de kinderen. In het 'Magic'onderzoek (Movement and Activity Glasgow Intervention in Children), waarbij onder andere extra beweegactiviteiten werden aangeboden op de deelnemende kinderdagverblijven werd wel naar de effecten bij de kinderen (gemiddelde leeftijd 4,2 jaar) gekeken. Kinderen waren 6 en 12 maanden na de interventie niet actiever of beter op gewicht, dan kinderen die geen extra beweging hadden gekregen. Wel was hun motoriek na 6 maanden iets beter (Reilly, et. al., 2006). Een ander interventieprogramma (Hip-Hop to Health Jr.) voor kinderen met een gemiddelde leeftijd van 4 jaar en hun ouders had wisselend

succes in het tegen gaan van overgewicht en het stimuleren van bewegen bij de kinderen na één en twee jaar na de interventie (Fitzgibbon, et. al., 2005; Fitzgibbon, et. al., 2006). Ook is georganiseerde sport voor peuters en kleuters in opkomst. Kinderen kunnen op steeds jongere leeftijd terecht bij sportclubs (Tiessen-Raaphorst, Verbeek, de Haan & Breedveld, 2010). Bij peuters en kleuters is spel en beweging niet alleen belangrijk ter voorkoming van overgewicht (Boere-Boonekamp, L'Hoir, Beltman, Bruil, Dijkstra & Engelberts, 2008) en kan het een beschermende factor zijn tegen hartaandoeningen op latere leeftijd (Sääkslahti, et. al., 2004), maar het is ook belangrijk voor hun ontwikkeling (Ginsburg, 2007). Fysieke activiteit en spel spelen, naast een rol bij het bestrijden van overgewicht, ook een significante rol bij de gehele groei, ontwikkeling, leren en welzijn.

Het is de vraag of beweging bij peuters en kleuters op een gestructureerde manier – zoals sport in verenigingsverband – moet gebeuren. Onderzoek naar het spontane beweeggedrag van jonge kinderen laat zien dat kinderen tussen de 2 en 6 jaar niet veel bewegen. Vaak zijn ze maar korte tijd intensief fysiek actief (Oliver, Schofield & Kolt, 2007; Timmons, Naylor & Pfeiffer, 2007). Burdette en Whitaker (2005) suggereren dat het bevorderen van vrij spelen een goede manier is om het bewegen bij jonge kinderen te stimuleren. Zij stellen dat het stimuleren van spel, om jonge kinderen meer te laten bewegen met het oog op het voorkomen van obesitas, ook als doel moet hebben om andere aspecten van het welbevinden van kinderen dan alleen de fysieke gezondheid, te verbeteren. Hierbij denken zij aan de sociale, emotionele en cognitieve ontwikkeling van kinderen. De Amerikaanse academie van kinderartsen (American Academy of Pediatrics, 2001) benadrukt dat bij het participeren in sportactiviteiten door een kleuter of peuter er rekening moet worden gehouden met de cognitieve en fysieke ontwikkeling van het kind. Overvraging leidt tot frustratie en een gevoel van falen bij het kind (American Academy of Pediatrics, 2001). Het kan zijn dat kinderen nog niet kunnen snappen wat coaches hen proberen aan te leren. Coaches moeten ook om kunnen gaan met de behoeften en vaardigheden van peuters en kleuters (American Academy of Pediatrics, 2001). Verder stelt de Academie (2001) dat ouders een negatieve rol kunnen spelen als ze onrealistische eisen stellen aan de prestaties van hun kinderen en teveel druk op hun kinderen leggen. Aan de andere kant noemt de Academie (2001) ook voordelen van gestructureerde sport zoals meer oog voor veiligheid van de kinderen. Uit onderzoek van Griffiths, Dowda, Dezateux, en Pate (2010) en Ebenegger en collega's (2012) blijkt dat sporten in verenigingsverband bij 5-jarigen leidt tot meer prosociaal gedrag en een hogere mate van fitheid. Al bij al blijkt er nog weinig consensus te zijn over de invloed van georganiseerde sport op het welzijn van peuters en kleuters.

Bij kinderen ouder dan 6 jaar daarentegen, is er al wel meer onderzoek gedaan naar de invloed van sport op het welzijn. Sport kan bijdragen aan het aanleren van normen en waarden, zowel in verenigingsverband (Dunn, Kinney, & Hofferth, 2003), als in het gezin (Kremer-Sadlik &

Kim, 2007). Door sportbeoefening kunnen kinderen specifieke ervaringen opdoen en nieuwe handelingsmogelijkheden leren kennen (Rutten et al, 2004). Sport kan leiden tot een hoger zelfvertrouwen, een hogere mate van psychosociale volwassenheid en een betere sociale competentie (McHale, et. al., 2005; Fletcher, Nickerson, & Wright, 2003), en tot beter cognitief functioneren, al lijkt de invloed van sport op cognitief functioneren vrij klein en niet altijd even consistent (Biddle & Asare, 2011).

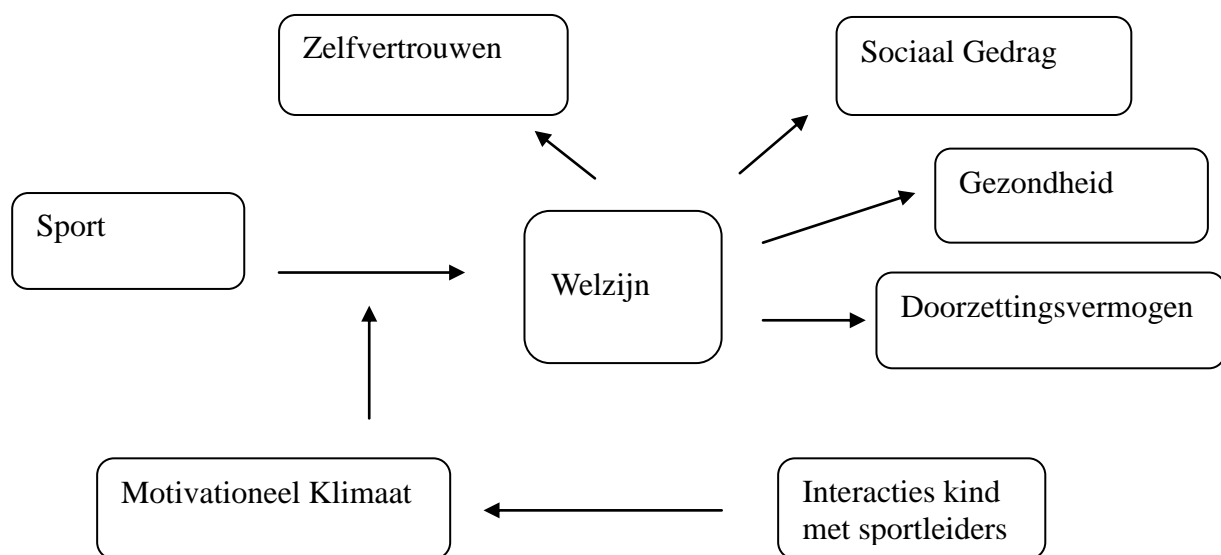
Echter, wil sport en bewegen positieve gevolgen hebben voor kinderen en hun omgeving, dan is de context waarin sport en bewegen gegeven wordt cruciaal. Sport is niet als vanzelf sociaal, leidt niet vanzelf tot gezondheidsbevordering en zelfvertrouwen, de interactie tussen de kinderen en hun trainers is daarbij van groot belang. Een context waarin de nadruk ligt op positieve ervaringen, gekenmerkt door plezier hebben in sport, diversiteit en betrokkenheid van iedereen met betrokken en goed opgeleide trainers is zeer belangrijk (Bailey, 2006). De kwaliteit van de trainer wordt dan ook wel als cruciale variabele gezien om een positieve invloed te realiseren. De ideale trainomgeving bevat het ontwikkelen van vaardigheden, positieve feedback en aandacht voor zelfvertrouwen en persoonlijke ontwikkeling. Zelfvertrouwen komt tot stand wanneer de nadruk gelegd wordt op de individuele verbetering en de dingen die goed gaan in plaats van alleen uit te gaan van het resultaat (Van der Palen, Van der Kerk & Schuijers, 2012). Hoe een trainer succes definieert, heeft ook weer invloed op het motivationeel klimaat wat zo ontstaat.

Het motivationeel klimaat wordt gekenmerkt door twee soorten doelen als sporters willen laten zien dat ze een vaardigheid beheersen: beter zijn dan anderen (prestatiegericht) of zichzelf verbeteren (taakgericht) (Nicholls, 1984). Jonge kinderen vergelijken zichzelf nog niet met anderen, zij zijn van nature taak gericht. Een motivationeel klimaat dat gericht is op het beheersen van vaardigheden lijkt dan ook beter aan te sluiten bij de oriëntatie van peuters en kleuters dan een klimaat dat gericht is op prestatie. Als een trainer de nadruk legt op ergens moeite voor doen, verbeteren van vaardigheden, samenwerking en doelen stelt die van het kind zelf uitgaan, bevordert dat een klimaat dat gericht is op vaardigheden (Weigand, Carr, Petherick & Taylor, 2001). Legt hij echter de nadruk op prestaties vergelijken met die van anderen, het winnen van wedstrijden en doelen stelt die meer van de prestaties van anderen uitgaan, dan bevordert dat meer een prestatieklimaat. Er is onderzoek gedaan naar de effecten van het motivationeel klimaat en taakoriëntatie op het welzijn van sporters, maar daarbij gaat het meestal om jongeren. Het lijkt erop dat een motivationeel klimaat dat gericht is op het beheersen van vaardigheden meestal positieve invloeden heeft op het welzijn. Bij een motivationeel klimaat dat gericht is op prestatie is dat niet altijd zo (Bortoli, Bertollo en Robazza, 2009; Reinboth & Duda, 2004; Smith, Smoll en Cumming, 2007).

Samenvattend is bewegen belangrijk om overgewicht tegen te gaan. Het liefst wordt zo jong

mogelijk gestart met bewegen. Er zijn dan ook steeds meer mogelijkheden voor peuter- en kleutersport. Er is echter weinig bekend over de invloed van sport op het welzijn van peuters en kleuters. Ook laat onderzoek bij oudere kinderen zien dat het motivationeel klimaat tijdens de trainingen van invloed is op de relatie tussen welzijn en sport. In dit onderzoek wordt daarom gekeken naar de relatie tussen welzijn en sport bij peuters en kleuters en de mogelijke invloed van het motivationeel klimaat op die relatie.

In Nederland is het NOC*NSF de overkoepelende organisatie van de georganiseerde sport. Een visiedocument van NOC*NSF (2008) benadrukt het maatschappelijk belang van sport voor het welzijn van kinderen. Het NOC*NSF (2008) benoemt in het visiedocument sportwaarden die omschrijven wat sport kan betekenen in de persoonlijke ontwikkeling van mensen. Vele waarden worden beïnvloed door de sport. Het NOC*NSF verdeelt deze waarden in vier categorieën: zelfvertrouwen, sociaal gedrag, doorzettingsvermogen en gezondheid. Hoe alle elementen met elkaar samenhangen in het model van het NOC*NSF is te zien in figuur 1.

Figuur 1. Betekenis van sport voor persoonlijke ontwikkeling

Alvorens de relatie tussen welzijn en sport bij peuters en kleuters te bestuderen is het van belang om ook iets meer zicht te hebben op het sportaanbod voor deze doelgroep in Nederland op dit moment. Een landelijke en regionale inventarisatie kan helpen om de context te schetsen voor de huidige studie. Aldus heeft dit onderzoek de volgende vraagstellingen:

1) Wat is het huidige aanbod aan sport- en bewegingsactiviteiten voor peuters en kleuters? 2) Kan er een verband worden gevonden tussen het welzijn van peuters en kleuters die aan sport doen en de inhoud van het sport- en bewegingsaanbod? 3) Hoe speelt het motivationeel klimaat een rol in een eventueel verband tussen welzijn van peuters en kleuters en de inhoud van het sport- men

bewegingsaanbod?

De verwachting is dat er 1) landelijke en regionaal verschillende sportactiviteiten worden aangeboden, 2) een samenhang bestaat tussen welzijn en sportdeelname en 3) dat deze samenhang meer positief zal zijn bij een motivationeel klimaat gericht op ontwikkeling van vaardigheden.

Methode

Design

Het onderzoek was explorerend van aard gezien de beperkte wetenschappelijke kennis op het gebied van sportdeelname door peuters en kleuters. Daarbij was het onderzoek ook toetsend van aard, omdat gekeken werd of sport een positieve invloed heeft op het welzijn en deze invloed afhankelijk is van het motivationeel klimaat zoals omschreven in het model van het NOC*NSF. De hypothese die gesteld werd is dat het model ook opgaat voor peuters en kleuters die sporten.

Participanten

Binnen dit onderzoek is een gemakssteekproef genomen van alle sportverenigingen voor peuters en kleuters (kinderen van 2 tot en met 6 jaar) binnen een straal van 50 kilometer van Utrecht. Alle verenigingen die positief tegenover het onderzoek stonden zijn meegenomen in het verspreiden van de enquête. In totaal werd de enquête verstuurd naar 12 verenigingen waardoor deze naar schatting bij 900 ouders van peuters en kleuters die aan sport doen onder de aandacht is gebracht.

Meetinstrumenten

Sportaanbod

Om een beeld te krijgen van het sportaanbod voor peuters en kleuters, is via internet gezocht naar sportorganisaties die ook sportaanbod hebben voor kinderen van 2 tot en met 6 jaar. Om de eerste vraagstelling te beantwoorden is via Google gezocht met de zoekwoorden: peutersport, kleutersport, kleuter, peuter, sport, vereniging, gymnastiek, turnen, voetbal, handbal, hockey, judo, dans en tennis.

Sportdeelname

Om sportdeelname te kunnen meten is in de enquête ouders de vraag gesteld aan welke sport(en) hun kind deelneemt. Verder zijn er vragen gesteld om het aantal maanden van deelname, het aantal trainingen en/of wedstrijden en de duur van de deelname te meten. Tot slot is er geïnventariseerd of de kinderen alleen wedstrijden, alleen trainingen of beide ondernemen.

Welzijn: zelfvertrouwen, sociaal gedrag en doorzettingsvermogen

Om het zelfvertrouwen, sociaal gedrag en het doorzettingsvermogen te meten is gebruik gemaakt van de Gedragsvragenlijst voor kleuters (Maas & Van der Veen, 2010). Deze is samengesteld uit het Leerlingvolgsysteem KIIK (van den Bosch, 2000), het Curriculum Schoolrijpheid (Dumont & Kok, 1970), de Junior Nederlandse Persoonlijkheidsvragenlijst (Luteijn, van Dijk & Barelds, 2005), de

Nijmegen-California Kinder-sorteer Techniek (Van Lier, Haselager & Hoeben, 1991) en de SCHOBL-R (Bleichrodt, Resing & Zaal, 1991). Voor het onderzoek zijn de schalen sociaal-emotionele ontwikkeling, zelfvertrouwen en doorzettingsvermogen gebruikt. De items bestaan uit uitspraken als 'X kan zijn/haar beurt afwachten'. Voor het huidige onderzoek is 'X' vervangen door 'mijn kind' en zijn ook items soms wat anders verwoord om het voor ouders duidelijker te maken. Uit de onderzoeken van Klein Kiskamp (2011), Van de Westelaken (2011) en De Groot (2011) bleek de interne consistentie van de schalen sociaal-emotionele ontwikkeling, zelfvertrouwen en doorzettingsvermogen voldoende groot.

Welzijn: gezondheid

Om gezondheid te kunnen meten is gebruik gemaakt van verschillende vragenlijsten omtrent gezondheid van peuter en kleuters. De vragenlijst in de digitale enquête is opgesteld met vragen uit een vragenlijst over voeding en bewegen bij peuters van de GGZ Friesland (Waardenburg, 2005). De vragen over het activiteitenpatroon en de mening van ouders over het activiteitenpatroon zijn onderdeel van de huidige enquête. Onderzoeksgegevens en daarmee de validatie van dit onderzoek ontbreekt. Daarnaast zijn er onderdelen gebruikt uit de vragenlijst gebruikt in promotieonderzoek naar welke factoren het gebruik van gezondheidszorgvoorzieningen bepalen op kinderleeftijd (Van Enk, 2002). Uit deze vragenlijst zijn de onderdelen bezoek artsen, ziektebeelden en aantal bezoeken gebruikt. Deze onderdelen komen oorspronkelijk uit de Childhood Condition Checklist Child Health Supplement (Newacheck, 1992), de Ontario Child Health Study (Woodward, Boyle et. al., 1988) en de Rand Corporation Measure of Children's Health for the Health Insurance Study (Eisen, Ware, Donald, et. al., 1979). Verder zijn er nog enkele vaste onderdelen meegenomen zoals lengte en gewicht van het kind.

Motivatieel klimaat

Om motivatieel klimaat te meten is gebruik gemaakt van de Motivational Climate Scale for Youth Sports (MCSYS) (Smith, Cumming & Smoll, 2008). De schaal bestaat uit 12 items waarvan er 6 samen één schaal vormen van een klimaat gericht op het verbeteren van je vaardigheden en 6 van een klimaat gericht op presteren. De betrouwbaarheid is onderzocht bij kinderen tussen de 9 en 14 jaar oud, deze bleek voldoende hoog te zijn (Smith, et al., 2008). De validiteit is onderzocht bij een groep sporters van eveneens 9 tot 14 jaar oud en bleek eveneens voldoende hoog te zijn (Roberts, Treasure, & Balague, 1998). Voor het huidige onderzoek is de schaal vertaald uit het Engels en aangepast.

Procedure

Werving

Voor dit onderzoek zijn vanaf begin februari tot begin april 2013 in totaal 33 verenigingen

benaderd. Deze verenigingen hebben in of rond Utrecht een sportaanbod voor peuters en kleuters. Alle verenigingen met een positieve reactie is gevraagd een uitnodigingsbrief met daarin de link naar de digitale enquête te verzenden naar al hun leden binnen de gestelde doelgroep. Een aantal verenigingen heeft dit per mail gedaan, anderen hebben de brief op de site gezet of in een nieuwsbrief die naar alle leden werd verstuurd. Anderen hebben alleen de link op de site gezet waarbij men zelf wat informatie heeft gegeven. Inge vulde enquêtes buiten de gestelde doelgroep, een aantal kinderen waren 7 jaar, zijn niet meegenomen in de resultaten. Aangeschreven ouders werden niet herinnerd aan de enquête gezien de druk die dit zou leggen op de verenigingen.

Dataverzameling

De samengestelde enquête is verwerkt in een digitaal bestand. Hieraan werden ook vragen toegevoegd over sekse, leeftijd, soort sport, aantal maanden sportdeelname, aantal trainingen en/of wedstrijden, of het kind alleen trainingen, alleen wedstrijden of beide had en hoe lang een training duurde. Deze enquête is eerst nog door twee vrijwilligers bekeken, en aangepast aan de hand van hun opmerkingen. Vervolgens werd de enquête online gezet en kregen de ouders een uitnodigingsbrief met de link naar de enquête. Resultaten waren direct na invullen beschikbaar voor de onderzoekers. Op 19 april 2013 werd de enquête gesloten en is deze offline gaan.

Data analyse

De data verkregen om de primaire vraagstelling te beantwoorden zijn gearchiveerd met informatie over naam vereniging, type sport(en), leeftijdsgroep(en) en stad. Indien nodig is er ook informatie over sekse toegevoegd.

Om de secundaire en tertiaire vraagstellingen te beantwoorden, was het nodig om de verkregen data eerst te bewerken voordat er resultaten konden worden berekend in SPSS. Het gaat in alle gevallen om schaalconstructie, vormen alle items van een schaal ook inderdaad één schaal. Soms moesten items eerst omgeschaald worden voordat dit kon worden nagegaan. Om de samenhang tussen de items te berekenen werd gebruik gemaakt van de Cronbach's alpha, deze moet boven de .70 liggen om te kunnen spreken van een betrouwbare schaal.

Om te onderzoeken hoe de onderzochte peuters en kleuters scoren op verschillende aspecten van welzijn, is gebruik gemaakt van kruistabellen om de scores te beschrijven. Om te kijken of er ook sekse- en leeftijdsverschillen waren (bij voldoende n in de verschillende groepen), is eerst gekeken of de resultaten normaal verdeeld zijn doormiddel van de Skewdness en de Kurtosis. Bij een normale verdeling werd er gebruik gemaakt van een ANOVA of een T-toets, en anders van de Mann-Whitney U toets (bij sekse) of de Kruskal Wallis (bij meer dan 2 groepen zoals leeftijd en eventueel sporten).

Om te onderzoeken of er een samenhang is tussen sport en het welzijn van peuters en kleuters, is bij een normale verdeling van de scores gebruik gemaakt van de Pearson's r. Bij een niet

normale verdeling, werd de samenhang getoetst door middel van een Spearman's r . Bij voldoende n werd ook gekeken of de samenhangen verschillend zijn voor jongens en meisjes, verschillende leeftijdsgroepen en verschillende sporten.

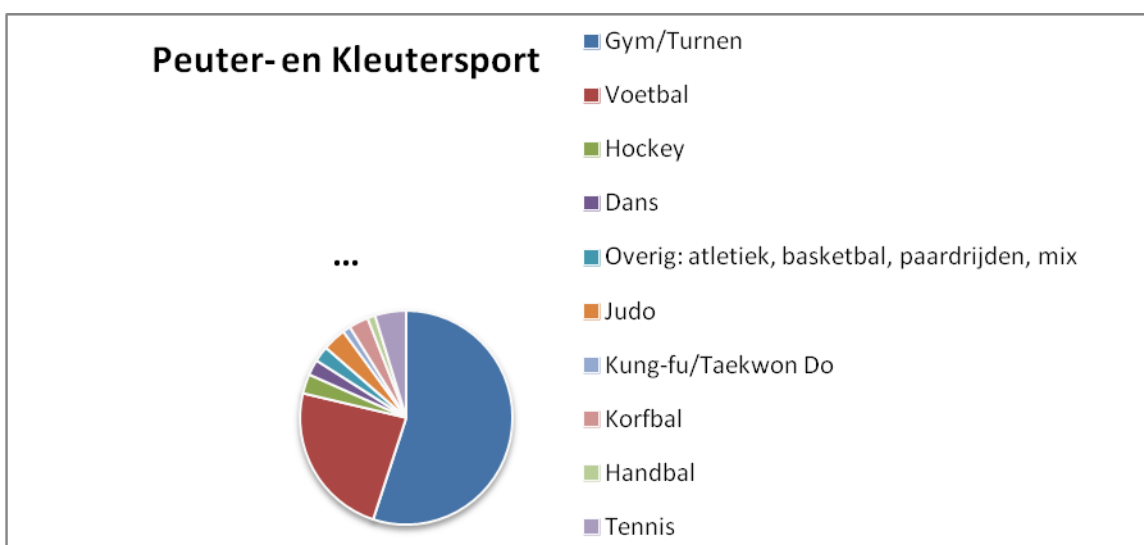
Om het motivationeel klimaat te beschrijven tijdens de trainingen en wedstrijden binnen de peuter- en kleutersport, is gebruik gemaakt van kruistabellen. Middels een gepaarde T-toets is nagegaan of de scores op de vaardigheidsgerichte schaal significant verschillen van de scores op de prestatiegerichte schaal. Eventueel is middels een ANOVA bij een normale verdeling nagegaan of er leeftijds- of sekseverschillen waren. Bij niet normaal verdeelde scores was dit door middel van de Mann-Whitney U toets (bij sekse) of de Kruskal Wallis (bij meer dan 2 groepen zoals leeftijd en eventueel sporten).

Om de mogelijke invloed van het motivationeel klimaat op de samenhang tussen het aantal maanden sporten en welzijn te onderzoeken, is er een regressieanalyse uitgevoerd. Hierbij is welzijn als afhankelijke variabele gebruikt. Als onafhankelijke variabelen zijn in de analyse aantal maanden deelname aan sport, motivationeel klimaat (vaardigheidsgericht of prestatiegericht) en de interactieterm tussen aantal maanden deelname aan sport en motivationeel klimaat gebruikt.

Resultaten

Sportaanbod voor peuters en kleuters in Nederland

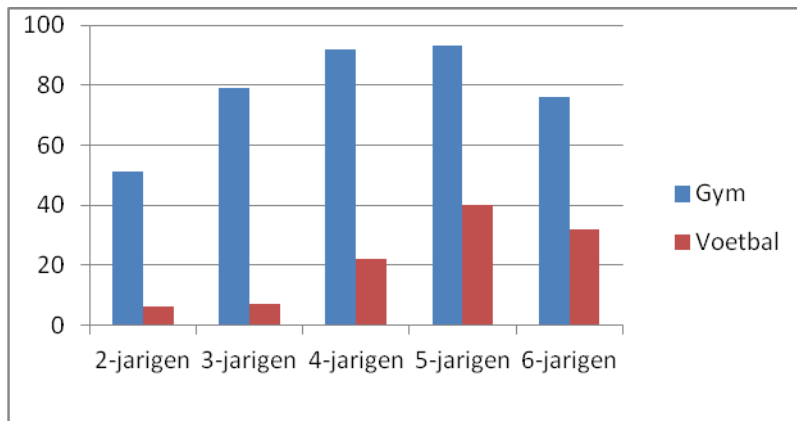
Figuur 2 toont het aanbod van peuter- en kleutersport in Nederland. Daarin valt op dat het sportaanbod voor peuters en kleuters in Nederland zeer divers was. Door heel Nederland blijkt het voor peuters en kleuters mogelijk om deel te nemen aan gym, turnen en voetbal. Overige sporten zijn afhankelijk van aanbod van specifieke verenigingen en niet regiogebonden.

Figuur 2: Aanbod peuter- en kleutersport in Nederland

De meest voorkomende sporten, gym en voetbal, zijn nader beschreven op gebied van voorkomen

in Nederland, waaronder mogelijke startleeftijd in figuur 3.

Figuur 3: Mogelijkheid sportdeelname per leeftijdscategorie over geheel Nederland

Gym

Het aanbod in peuter- en kleutergym/turnen bleek verreweg het grootst te zijn. Peuters en kleuters bleken op veel locaties in Nederland terecht te kunnen voor peuter- en kleutergym/turnen waarbij in de Randstad en grote steden meer mogelijkheden zijn. Bij peutergym ging het dan ook vaak om ouder- en kindgym waarbij kinderen vaak al vanaf 1½ jaar welkom zijn om samen met hun vader of moeder te komen gymmen. Uit figuur 4 blijkt dat meer dan de helft van de kinderen al op 2 jarige leeftijd kunnen starten bij een gymvereniging. Daarnaast was er een kleine afname zichtbaar vanaf de leeftijd van 6 jaar.

Voetbal

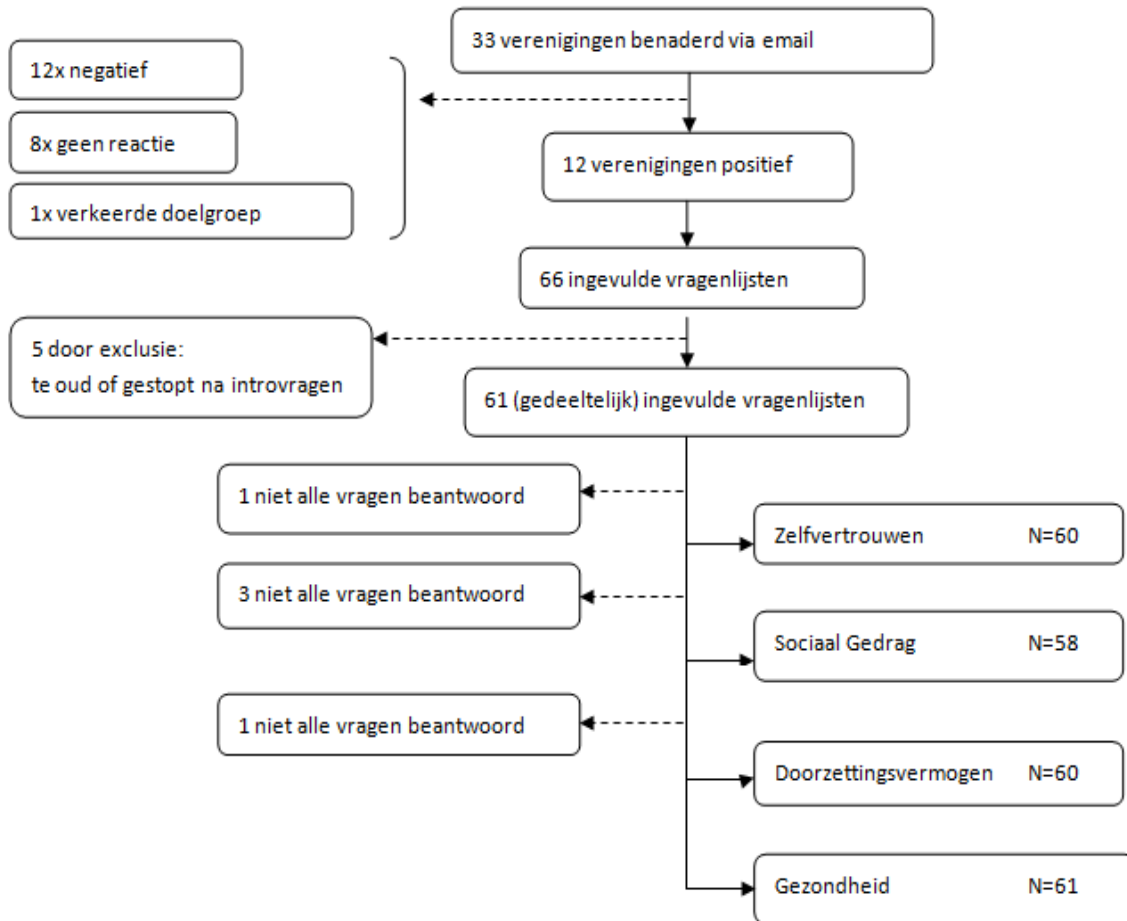
Binnen het peuter- en kleutervoetbal betrof het aanbod voornamelijk verenigingen in de Randstad, enkele uitzonderingen daargelaten waarbij in een kleine regio meerdere kleinere voetbalclubs aandacht besteden aan kleuters.

Overige sporten

Bij de overige sporten is er een kleiner aanbod aan verenigingen voor peuters en kleuters.

Welzijn van sportende peuters en kleuters

Zoals zichtbaar in figuur 4 zijn voor het deelonderzoek naar welzijn van sportende kleuters en peuters in totaal 33 sportverenigingen benaderd via de email en telefonisch. Twaalf verenigingen in de regio Utrecht hebben uiteindelijk de enquête verspreid naar ouders van sportende peuters en kleuters. Dit betrof 3 gymverenigingen, 3 voetbalverenigingen, 2 dansverenigingen, 2 hockeyverenigingen, 1 handbalvereniging en 1 manege. De enquête is naar verwachting bij 900 ouders onder de aandacht gebracht. Uiteindelijk hebben 61 ouders de enquête ingevuld.

Figuur 4 . Schematisch overzicht respondenten

Tabel 1

Basiskarakteristieken kind van respondent

Variabele	Waarde	N	%
Leeftijd in aantal jaren	2,00-2,99	3	4,9
	3,00-3,99	4	6,6
	4,00-4,99	14	23,0
	5,00-5,99	25	41,0
	6,00-6,99	15	24,6
Geslacht	Jongen	42	68,9
	Meisje	19	31,1
Sport	Gym	13	21,3
	Dans	3	4,9
	Voetbal	37	60,7
	Hockey	7	11,5
	Judo	1	1,6
Aantal maanden sport	1-5	8	13,1

	6-10	26	42,7
	11-15	5	8,2
	16-20	16	23,2
	21-25	6	9,8
Duur training totaal	40	1	1,6
per week in minuten	45	17	27,9
	50	3	4,9
	60	39	63,9
	90	1	1,6

Scores voor welzijn

In tabel 2 staan de scores op de verschillende schalen van welzijn. Aangezien er maar zeven peuters (kinderen tussen de 2 en 4 jaar) waren tegenover 54 kleuters (kinderen tussen de 4 en 7 jaar) is er niet gekeken of er verschil was tussen deze leeftijdsgroepen. Wel is gekeken of er verschil was tussen jongens en meisjes. Dit bleek niet het geval te zijn, zie tabel 3. De scores tussen de schalen zijn niet met elkaar te vergelijken, aangezien de schalen een verschillend aantal items hadden en zodoende andere maximale scores. Alle schalen bleken voldoende intern consistent. Daarnaast waren de schaalscores normaal verdeeld.

Tabel 2

Resultaten schalen welzijn

Schaal	n	Gemiddelde	Standaard deviatie	Range (mogelijke scores)	Cronbach's alpha
Zelfvertrouwen	60	51,98	5,7	41-65 (14-70)	0,74
Sociaal gedrag	58	83,95	8,6	60-102 (21-105)	0,85
Doorzettingsvermogen	60	22,3	3,9	12-30 (6-30)	0,82
Gezondheid	61	13,43	1,7	8-15 (3-15)	0,86

Tabel 3

Resultaten welzijn naar geslacht

Schaal	Jongens		Meisjes		F	P
	N	Gemiddelde	N	Gemiddelde		
Zelfvertrouwen	41	51,59	19	52,84	0,314	0,577
Sociaal gedrag	42	83,57	16	84,94	0,224	0,638
Doorzettings-	41	22,12	19	22,68	0,763	0,386

vermogen						
Gezondheid	42	13,26	19	13,79	0,004	0,950

Samenhang tussen welzijn en deelname aan sport

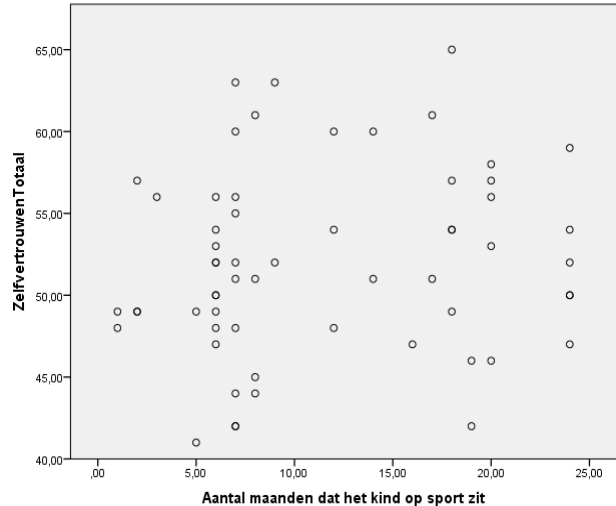
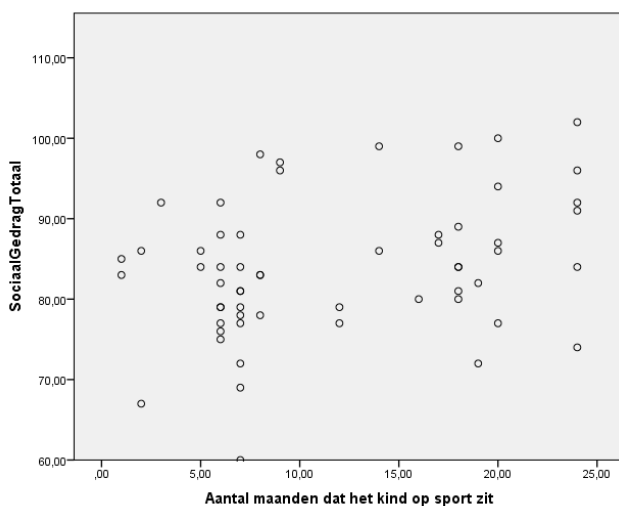
De resultaten voor samenhang tussen welzijn en sport staan in tabel 4 en in figuur 5. Alleen sociaal gedrag bleek significant samen te hangen met het aantal maanden sportbeoefening; een hogere score op sociaal gedrag ging samen met een langere deelname aan sport ($r= 0,321$, $p= 0,007$). De deelname aan sport van de peuters en kleuters was nagenoeg normaal verdeeld (Skewness 0,41, Kurtosis -1,2). Post-hoc analyse wees uit dat na correctie voor leeftijd, de correlatie significant bleef, $r= 0,267$, $p= 0,045$.

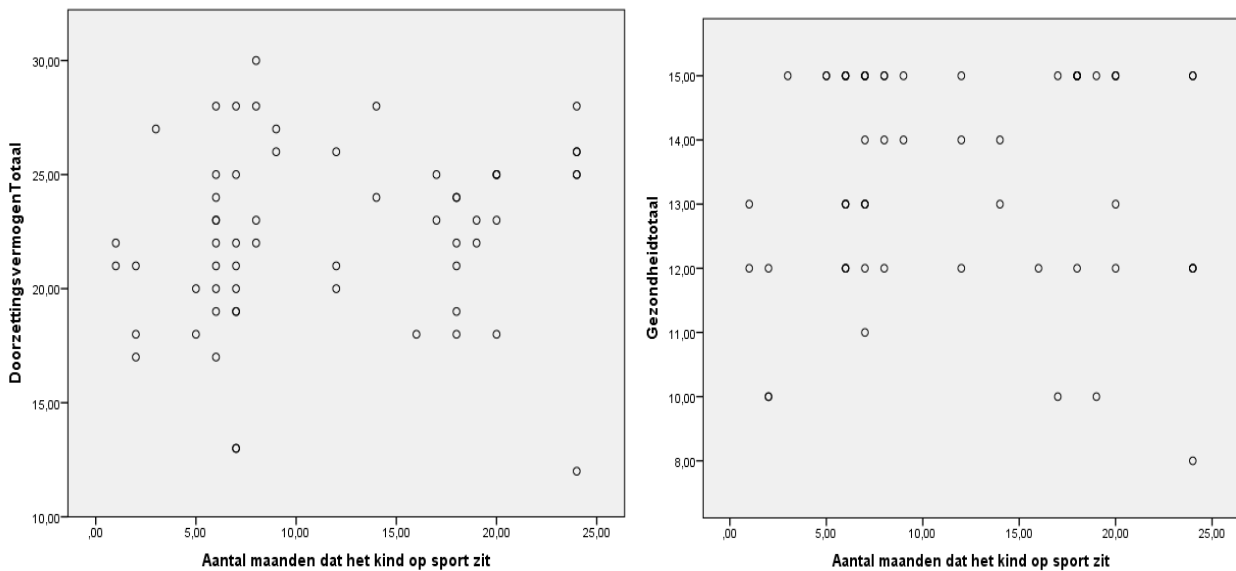
Tabel 4

Samenhang tussen welzijn en sport

Schaal	n	Pearson's r	p
zelfvertrouwen & sport	60	0,148	0,13
sociaal gedrag & sport	58	0,321*	0,007*
doorzettingsvermogen & sport	60	0,17	0,097
gezondheid & sport	61	-0,009	0,473

*=significant $p<.001$ 1-tailed

Figuur 5. Samenhang tussen welzijn en sport. Sociaal gedrag afgezet tegen het aantal maanden sportdeelname; zelfvertrouwen afgezet tegen het aantal maanden sportdeelname; doorzettingsvermogen afgezet tegen het aantal maanden sportdeelname en gezondheid afgezet tegen het aantal maanden sportdeelname.

Motivationaleel klimaat

De vragen over het motivationaleel klimaat waren door 29 van de 61 ouders volledig ingevuld. In tabel 5 is te zien dat de trainingen en de wedstrijden gekenmerkt werden door een meer op vaardigheden gericht motivationaleel klimaat; het verschil bleek significant ($t= 12,241, p<0,001$). Dit bleek ook het geval te zijn voor de zes kinderen die naast trainingen ook wedstrijden hadden ($t= 3,511, p= 0,017$). Hun scores verschilden dan ook niet significant van die van kinderen die alleen trainingen hadden, zie tabel 6.

De schalen zijn intern voldoende consistent, zie tabel 5; ook zijn de scores nagenoeg normaal verdeeld, vaardigheidsgerichte schaal (Skewness= -0,132, Kurtosis= 0,046; prestatiegerichte schaal: Skewness= 0,808, Kurtosis=1,18.).

Tabel 5

Motivationaleel klimaat van de trainingen en wedstrijden

Schaal	N kinderen/n items	Gemiddelde	Standaard deviatie	Range (Mogelijke scores)	Cronbach's alpha
Prestatiegericht	29/6	10,72	3,8	6-22 (6-30)	0,83
Vaardigheids-gericht	29/6	22,28	3,6	14-30 (6-30)	0,77
Totale schaal	29/12	33,0	5,4	20-43 (12-60)	0,75

Tabel 6

Motivationaleel klimaat naar alleen trainingen of trainingen en wedstrijden

Schaal	Alleen trainingen		Trainingen en wedstrijden		F	P
	N	Gemiddelde	N	Gemiddelde		
Prestatiegericht	23	10,21	6	12,66	2,115	0,157
Vaardigheids-gericht	23	21,73	6	24,33	0,356	0,556

De invloed van het motivationaleel klimaat op de samenhang van welzijn en deelname aan sport.

Voor de mogelijke invloed van het motivationaleel klimaat op de samenhang tussen welzijn en deelname aan sport is binnen welzijn alleen gekeken naar sociaal gedrag, aangezien alleen dit facet van welzijn significant samen hing met deelname aan sport. De resultaten van de regressieanalyses staan in tabellen 7 en 8.

De mate van vaardigheidsgerichtheid van het motivationaleel klimaat bleek van invloed te zijn op de samenhang tussen sociaal gedrag en deelname aan sport. Bij kinderen die hoger scoorden op vaardigheidsgerichtheid, was de samenhang tussen deelname aan sport en sociaal gedrag sterker dan voor kinderen die lager scoorden op vaardigheidsgerichtheid ($t = 2,367$, $p = 0,026$).

Tabel 7

Invloed van motivationaleel klimaat (vaardigheidsgerichtheid) op de samenhang tussen sociaal gedrag en deelname aan sport.

Afh var: soc. gedrag	Beta	Standaard deviatie	t	p
Onafh var: deel name aan sport	-2,658	1,293	-2,056	0,051
vaardigheidsgerichtheid	-1,517	0,964	-1,574	0,129
deelname aan sport X vaardigheidsgerichtheid	0,136	0,058	2,637	0,026

Tabel 8

Invloed van motivationaleel klimaat (prestatiegerichtheid) op de samenhang tussen sociaal gedrag en deelname aan sport.

Afh var: soc. gedrag	Beta	Standaard deviatie	t	p
Onafh var: deel name aan sport	0,075	0,755	0,100	0,921
prestatiegerichtheid	-0,580	1,076	-0,539	0,595
deelname aan sport X	0,021	0,072	0,294	0,771

Conclusie en discussie

In dit onderzoek is gekeken naar de relatie tussen welzijn en sport bij peuters en kleuters. Daarnaast is onderzocht of het motivationeel klimaat een beïnvloedende factor is in de relatie tussen welzijn en sport bij peuters en kleuters. Voorafgaand aan het onderzoek is op basis van de literatuur de hypothese gesteld dat meer deelname aan sport samen gaat met meer welzijn bij peuters en kleuters. Vanuit het model is bovendien de verwachting dat het motivationeel klimaat van invloed is op de samenhang tussen deelname sport en welzijn bij peuters en kleuters. De verwachting vanuit de literatuur is dat een klimaat gericht op het ontwikkelen van vaardigheden een positieve invloed zal hebben op de deze samenhang. Op basis van de resultaten kan geconcludeerd worden dat welzijn – in de zin van sociaal gedrag - positief samenhangt met sportdeelname. De samenhang tussen sociaal gedrag en sportdeelname wordt versterkt wanneer er een motivationeel klimaat aanwezig is gericht op ontwikkeling van vaardigheden.

Bovenstaande conclusies onderschrijven het geschetste beeld dat om sport van betekenis te laten zijn, de context waarin de sport wordt gegeven van cruciale waarde is, oftewel het motivationeel klimaat. Sporten leidt namelijk niet automatisch tot sociaal gedrag, tot gezondheidsverbetering, meer zelfvertrouwen of betere prestaties (Bailey, 2006).

Informatie op het gebied van kleuter- en peutersport in Nederland bleek voorafgaand aan het onderzoek niet voorradig. Het NOC*NSF kon enkele cijfers geven van het aantal kinderen dat ingeschreven staat per vereniging per leeftijdscategorie. De resultaten uit ons eigen ‘vooronderzoek’ zijn niet uitputtend, maar geven een indicatie van het huidige aanbod. Het aanbod voor peuter- en kleutersport is bij veel verenigingen nog relatief nieuw of wordt opgestart. Verenigingen voor peuters en kleuters zijn in de grote steden dan wel Randstad makkelijker te vinden via gemeentelijke sites.

In eerdere onderzoeken, zoals de bacheloronderzoeken van Feddes et. al. (2012) en Brummel et. al. (2012) kwamen geen of minder significante cijfers naar voren over een samenhang tussen sportdeelname en welzijn. Bij onderzoek van Griffiths en collega's (2010) werd wel een positieve samenhang gevonden tussen sportdeelname en prosociaal gedrag. In tegenstelling tot die bachelorthesissen maar in lijn met onderzoek van Griffiths et al (2010) hebben we een samenhang gevonden tussen sportdeelname en sociaal gedrag. De tegenstrijdigheden tussen de huidige bevindingen en eerder onderzoek kunnen voortkomen door verschillende redenen. Zo zijn er in vergelijking met Feddes en collega's (2012) en Brummel en collega's (2012) meer deelnemende respondenten.

Het huidige onderzoek is methodisch sterk vanwege de opzet aan de hand van het model van

het NOC*NSF. Daarbij is het model uitgebreid met de factor motivationeel klimaat, waarmee er een extra dimensie is ontstaan in de resultaten. Daarnaast is er in dit onderzoek gekeken naar sportdeelname van peuters en kleuters binnen verschillende sporten.

Een beperking van het huidige onderzoek is het relatief lage aantal verenigingen dat heeft ingestemd met het verspreiden van de enquête. Er is gekozen voor werving door middel van email en/of telefonisch contact, maar een meer persoonlijke, directe wijze zou wellicht tot meer instemming hebben geleid. Van de deelnemende verenigingen heeft uiteindelijk een laag aantal ouders respons geleverd op de enquête. Een relatief grote groep heeft daarnaast een groot deel van de enquête niet ingevuld op de variabele motivationeel klimaat. Verklaring die hiervoor gegeven kan worden is de mogelijkheid om deze vragen niet in te vullen of te kiezen voor de optie niet van toepassing. Daarnaast is ook niet aan ouders gevraagd of ze bij de trainingen en/of wedstrijden aanwezig waren. Als ouders vaak niet aanwezig zijn, is het voor hen ook lastig om iets te kunnen zeggen over het motivationeel klimaat. Voor volgend onderzoek zou motivationeel klimaat wellicht beter via observatie tijdens trainingen en wedstrijden door de onderzoekers beoordeeld kunnen worden. Daarnaast moet er benoemd worden dat er slechts 7 ouders van peuters hun respons hebben gegeven. Vergelijkingen tussen peuters en kleuters waren om deze reden ook niet te maken. Wat betreft de samenstelling van de vragenlijsten was er om gezondheid (in vier aspecten) te meten geen vragenlijst volledig geschikt om te gebruiken. Door het zelfstandig samenstellen van een vragenlijst is de validiteit niet bekend.

In de resultaten is zichtbaar dat er relatief veel ouders van voetballende peuters en kleuters hebben deelgenomen. Daarbij blijken de meeste jongens te voetballen en de gymmende peuters en kleuters voornamelijk meisjes te zijn. Er is geen significant leeftijdsverschil tussen de deelnemende jongens en meisjes.

Voor de onderdelen sociaal gedrag, zelfvertrouwen en doorzettingsvermogen is gebruik gemaakt van een vragenlijst die oorspronkelijk bedoeld was voor kleuters en die ingevuld werd door leerkrachten. De scores kunnen niet vergeleken worden met bepaalde normen, maar wel met de scores van de kleuters uit de onderzoeken van Klein Kiskamp (2011) en Van de Westelaken (2011). Zij maakten gebruik van een vergelijkbare onderzoeksgroep die bestond uit 97 kleuters, 59 jongens en 38 meisjes met een gemiddelde leeftijd van 4,43 jaar. De onderzoeksgroep van het huidige onderzoek is kleiner met 61 kinderen waarvan 42 jongens en 19 meisjes, de gemiddelde leeftijd van de kinderen lag hoger, 5,19 jaar. Het is dan ook niet echt verwonderlijk dat de gemiddelde scores bij het huidige onderzoek hoger liggen dan de scores bij de onderzoeken in 2011. Ook een rol kan spelen dat bij het huidige onderzoek de ouders de vragen over hun kind hebben beantwoord en bij de onderzoeken uit 2011 de leerkrachten. Leerkrachten kijken wellicht objectiever naar een kind en beoordelen minder positief dan ouders. De interne consistentie is

vergelijkbaar, al valt die bij zelfvertrouwen bij het huidige onderzoek wat lager uit. Opvallend was wel dat de omgeschaalde items bij zelfvertrouwen en sociaal gedrag de interne consistentie omlaag haalden. Desalniettemin zijn de onderdelen sociaal-emotioneel functioneren (sociaal gedrag), zelfvertrouwen en doorzettingsvermogen van de Gedragsvragenlijst voor Kleuters (Maas & van der Veen, 2010) ook geschikt om betrouwbaar ingevuld te worden door de ouders van peuters en kleuters.

De vragenlijst om gezondheid te meten is samengesteld uit verschillende vragenlijsten, waarvan slecht enkele onderdelen eerder in wetenschappelijk onderzoek zijn gebruikt. Kijkend naar de uitkomsten van de categorie gezondheid is er wellicht sprake geweest van sociaal wenselijk antwoorden van ouders. Ouders omschreven de gezondheid van hun kind als goed tot zeer goed, ondanks positieve antwoorden op gezondheidsklachten en artsbezoek(en) in overige vragen. De kritische vraag die gesteld kan worden is of deze wijze van onderzoek de gewenste uitkomsten voortbrengt.

Uit eerder onderzoek bij oudere kinderen bleek dat de 12 items op de schaal over motivationeel klimaat onder te verdelen zijn in een prestatiegerichte schaal en een vaardigheidsgerichte schaal (Smith et. al., 2008). Dit komt in het huidige onderzoek ook naar voren op basis van het onderzoek naar de interne consistentie. De waarden van de Cronbach's alpha zijn bij beide onderzoeken vergelijkbaar voor de vaardigheidsgerichte schaal en de prestatiegerichte schaal. In het huidige onderzoek blijkt echter uit een aanvullende factoranalyse dat de twee schalen toch niet als zodanig te herkennen zijn, in tegenstelling tot de factoranalyse uit het onderzoek van Smith en collega's (2008). Ondanks dat uit onze factoranalyse de vaardigheidsgerichte schaal, niet echt een valide schaal bleek te zijn, hadden de scores op deze schaal wel een significante invloed op de samenhang tussen sociaal gedrag en deelname aan sport. Hoe hoger de peuters en kleuters scoorden op de vaardigheidsschaal, des te groter de correlatie tussen sociaal gedrag en deelname aan sport. Daarnaast verschilden de scores op de prestatiegerichte schaal en de vaardigheidsgerichte schaal significant van elkaar. Verder onderzoek naar de mogelijke invloed van het motivationeel klimaat op de samenhang tussen aspecten van welzijn en deelname aan sport lijkt gerechtvaardigd. Voor de praktijk is het van belang om het motivationeel klimaat te creëren op een wijze waarop vaardigheden worden getraind en er geen prestatiegericht klimaat heerst. Het welzijn van kinderen wordt op deze manier meer vergroot.

Bij het generaliseren van de huidige resultaten moet er rekening gehouden worden met de verhoudingen in de groep respondenten. Zo is er respectievelijk een veel kleinere groep ouders van peuters die heeft deelgenomen. Verder zijn de resultaten niet te generaliseren naar een landelijk niveau. Aangezien alle ouders uit de regio Utrecht komen, zou generalisatie discutabel zijn.

Het huidige onderzoek is één van de weinig onderzoeken naar de relatie tussen welzijn en

sport bij peuters en kleuters. Uit eerdere onderzoeken komen geen eenduidige resultaten naar voren. Daarbij is motivationeel klimaat als nieuwe factor met invloed geïntroduceerd voor de samenhang tussen welzijn en sport bij peuters en kleuters. Het huidige onderzoek heeft geleid tot een eerste inventarisatie op het gebied van peuter en kleutersport in Nederland en de regio Utrecht. Er is meer inzicht verkregen in de rol van welzijn bij de sportdeelname van peuters en kleuters en de rol die het motivationele klimaat daarin speelt. Een meer grootschalig onderzoek naar sportdeelname bij peuters en kleuters in een andere regio kan het beeld verder uitbreiden.

De conclusie die op basis van de resultaten getrokken kan worden is dat sociaal gedrag positief samenhangt met deelname aan sport. Een motivationeel klimaat, gericht op ontwikkeling van vaardigheden, kan de samenhang tussen sociaal gedrag en sportdeelname versterken.

Referenties

- American Academy of Pediatrics, Committee on Sports Medicine and Fitness (2001). Organised sports for children and preadolescents. *Pediatrics*, 107(6), 1459-1462.
- Baird, J., Fisher, D., Lucas, P., Kleijnen, J., Roberts, H., & Law, C. (2005). Being big or growing fast: systematic review of size and growth in infancy and later obesity. *BMJ*, doi:10.1136/bmj.38586.411273.EO
- Bailey, R. (2006). Physical education and sports in schools: a review of the benefits and outcomes. *Journal of School Health*, 77, 397-401.
- Biddle, S. J. H., & Asare, M. (2011). Physical activity and mental health in children and adolescents: a review of reviews. *British Journal of Sports Medicine*, 45, 886-895. doi:10.1136/886bj sports-2011-090185
- Bleichrodt, N., Resing, W. C. M., & Zaal, J. N. (1993). *Beoordeling van schoolgedrag*. Lisse: Swess & Zeitlinger.
- Boere-Boonekamp, M. M., L'Hoir, M. P., Beltman, M., Bruil, J., Dijkstra N., & Engelberts, A. C. (2008). Overgewicht en obesitas bij jonge kinderen (0-4 jaar): gedrag en opvattingen van ouders. *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 152, 324-330.
- Bortoli, L., Bertollo, M. & Robazza, C. (2009). Dispositional goal orientations, motivational climate, and psychobiosocial states in youth sport. *Personality and Individual Differences*, 47, 18–24. doi:10.1016/j.paid.2009.01.042
- Bosch, A. van den (2000). *Kijk!-Registratiemodel*. Zeeland, Middelburg: Regionaal Pedagogisch Centrum.
- Brummel, I.L., Feltz, J. E. van der, Haan, H.H. de, en Tintelen van (2012) Peutervoetbal: De

beleving van ouders op de ontwikkeling van hun kind nader bekeken. Zijn er verschillen in beleving van ouders gericht op sekse, de hoeveelheid kinderen binnen het gezin, het al dan niet naar de crèche gaan van het kind en de duur van deelname aan peutervoetbal?

Bachelorthesis

- Burdette, H. L. & Whitaker, R. C. (2005). Resurrecting free play in young children, looking beyond fitness and fatness to attention, affiliation, and affect. *Archives of Pediatric & Adolescent Medicine*, 159, 46-50.
- Duesmann, B. (2010). *'Bewegkriebels: maak er maar een werkwoord van' Evaluatieonderzoek naar de interventie Bewegkriebels van het NISB*. Houten, Grontmij Nederland BV.
- Dumont, J. J. & Kok, J. F. W. (1970). *Curriculum schoolrijpheid*. 's Hertogenbosch: Malmberg.
- Dunn, J. S., Kinney, D. A. and Hofferth, S. L. (2003). Parental ideologies and children's after school activities. *American Behavioral Scientist* 46(10): 1359–1386. doi: 10.1177/0002764203251477
- Ebenegger, V., Marques-Vidal, P., Kriemler, S., Nydegger, A., Zahner, L., Niederer, I., ... Puder, J. J. (2012). Differences in aerobic fitness and lifestyle characteristics in preschoolers according to their weight status and sports club participation. *Obesity Facts*, 5, 23–33 doi: 10.1159/000336603
- Eisen, M., Ware J. E. jr., Donald C. A. & Brook, R. H. (1979) Measuring components of children's health status. *Medical Care*, 17, 902-921.
- Enk, J.G. van, (2002). Determinants of use of healthcare services in childhood. Groningen: PhD-thesis Rijksuniversiteit Groningen, Faculteit der Medische Wetenschappen.
- Feddes, E., Meerman, R.E., Rauwenhof, M. en Wassink, M. (2012) De Bijdrage van Sport in Teamverband aan de Sociaal-Emotionele Ontwikkeling van Peuters in de Beleving van Ouders. Bachelorthesis.
- Fitzgibbon, M. L., Stolley, M. R., Schiffer, L., Horn, L., van, KauferChristoffel, K., & Dyer, A. (2005). Two year follow-up results for Hip-Hop to Health Jr.: a randomized controlled trial for overweight prevention in preschool minority children. *Journal of Pediatrics*, 146, 618 – 25. doi: 10.1016/j.jpeds.2004.12.019
- Fitzgibbon, M. L., Stolley, M. R., Schiffer, L., Horn, L., van, KauferChristoffel, K., & Dyer, A. (2006). Hip-Hop to Health Jr. for latino preschool children. *Obesity*, 14(9), 1616-1625.
- Fletcher, A. C., Nickerson, P., & Wright, K. L. (2003). Structured leisure activities in middle childhood: links to well-being. *Journal of Community Psychology*, Vol. 31, No. 6, 641–659. doi 10.1002/jcop.10075
- Ginsburg, K. R (2007). The importance of play in promoting healthy child development and

maintaining strong parent-child bonds. *Pediatrics*, 119, 182-191. Doi: 10.1542/peds.2006-2697

- Griffiths, L. J., Dowda, M., Dezateux, C. & Pate, R. (2010) Associations between sport and screen-entertainment with mental health problems in 5-year-old children. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* 7:30. Gedownload van <http://www.ijbnpa.org/content/7/1/30>
- Groot, M. W. M. De, (2011) 'Beter Leren door Spelen': de Effectiviteit van het Speel- Leertraject bij Kleuters Gericht op Motorische, Sociale en Cognitieve Vaardigheden. Masterscriptie Sectie Orthopedagogiek Leren & Ontwikkeling. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.
- Kist-van Holthe, J. E., Bulk-Bunschoten, A. M. W., Renders, C. M., L'Hoir, M., Kuijpers T. & HiraSing, R. A. (2012). Richtlijn 'Overgewicht' voor de jeugdgezondheidszorg. *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 156, 1-5.
- Klein Kiskamp, A. G. J. (2011). *Kleuters in Beweging. Studie naar de effecten van een preventief interventieprogramma op de motorische en sociaal-emotionele ontwikkeling van kleuters*. Masterscriptie Sectie Orthopedagogiek Leren & Ontwikkeling. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.
- Kremer-Sadlik, T. & J. L. Kim (2007). Lessons from sports: children's socialization to values through family interaction during sports activities. *Discourse & Society*, 18, 35-52. doi: 10.1177/0957926507069456
- Lehto, S., Reunamo, J., & Ruismäki, H. (2012). Children's peer relations and children's physical activity. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 45, 277-283. doi:10.1016/j.sbspro.2012.06.564
- Lier, P. A. van, Haselager, G. J. T., & Hoeben, S. M. (1991). Nijmegen-California kinder sorteertechniek. Nijmegen: Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Luteijn, F., Dijk, H. van, & Barelds, D. P. H. (2011). *NPV-J-2*. Amsterdam: Pearson.
- Maas, C. & Veen, M. van der (2010). *Gedragsvragenlijst voor Kleuters*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.
- McHale, J. P., Vinden, P. G., Bush, L., Richer, D., Shaw, D. & Smith, B.(2005). Patterns of personal and social adjustment among sport-involved and noninvolved urban middle-school children. *Sociology of Sport Journal*, 22, 119-136
- Newacheck, P. W. (1992). Characteristics of children with high and low usage of physician services. *Medical Care*; 30, 30-42.
- Nicholls, J. G. (1984). Achievement motivation: conceptions of ability, subjective experience, task choice, and performance. *Psychological Review*, 91, 328-346.
- NISB (2010). *Zet in op Beweging*. Brochure gedownload van <http://www.nisb.nl/projecten/kids->

jeugd/sport-en-onderwijs/zet-in-op-beweging-opvang-en-onderwijs-0-12.html

- NOC*NSF (2008). *Olympisch vuur in Nederland, aangestoken door het NOC*NSF. Olympisch plan 2028*. Visiedocument 'Maatschappelijke waarde van Sport'. Arnhem: NOC*NSF.
- Oliver, M., Schofield, G. M., & Kolt, G. S. (2007) Physical activity in preschoolers. Understanding prevalence and measurement issues. *Sports Medicine*, 37, 1045-1070. doi: 0112-1642/07/0012-1045/\$44.95/0
- Ong, K. K., & Loos, R. J. F. (2006). Rapid infancy weight gain and subsequent obesity: Systematic reviews and hopeful suggestions. *Acta Paediatrica*, 95, 904-908. doi: 10.1080/08035250600719754
- Palen, H. van der, Kerk, J. van der, & Schuijers, R. (2012). Goud in elk kind. Jeugdsport in een pedagogisch perspectief. Deventer: ...daM uitgeverij.
- Reilly, J. J., Kelly, L., Montgomery, C., Williamson, A., Fisher, A., McColl, ...Grant, S. (2006). Physical activity to prevent obesity in young children: cluster randomised controlled trial. *British medical journal*, 333, 7577, 1441-1445. doi: 10.1136/bmj.38979.623773.55
- Reinboth, M., & Duda, J. L. (2004). The motivational climate, perceived ability, and athletes' psychological and physical well-being. *The Sport Psychologist*, 18, 237-251
- Roberts, G. C., Treasure, D. C., & Balague, G. (1998). Achievement goals in sport: the development and validation of the perception of success questionnaire. *Journal of Sport Sciences*, 16, 337-347.
- Rutten, E., Stams, G. J., Decović, M., Schuengel, C., Hoeksma, J., & Biesta, G. (2004). Jeugdsport en morele socialisatie. Effecten van fair-play, sociomoreel redeneren, moreel klimaat en relationele steun van de trainer op anti- en prosociaal gedrag in en om het veld. *Pedagogiek*, 24, 324-341.
- Sääkslahti, A., Numminen, P., Varstala, V., Helenius, H., Tammi, A., Viikari, J., & Välimäki, I. (2004). Physical activity as a preventive measure for coronary heart disease risk factors in early childhood. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 14, 143-149. doi:10.1046/j.1600-0838.2003.00347.x
- Smith, R. E., Smoll, F. L., & Cumming, S. P. (2007). Effects of a motivational climate intervention for coaches on young athletes' sport performance anxiety. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 29, 39-59
- Smith, R. E., Smoll, F. L., & Cumming, S. P. (2008). Development and validation of the motivational climate scale for youth sports. *Journal of Applied Sport Psychology*, 20, 116-136. doi: 10.1080/10413200701790558
- Telama, R., Yang, X., Viikari, J., Välimäki, I., Wanne, O., & Rantakari, O. (2005). Physical activity from childhood to adulthood. A 21-year tracking study. *American Journal of Preventive*

Medicine, 28, 267-273.

- Tiessen-Raaphorst, A., Verbeek, D., de Haan J. & Breedveld, K. (Red.) (2010). *Sport: een leven lang Rapportage sport 2010*. Den Haag/ 's Hertogenbosch: Sociaal en Cultureel Planbureau/ W.J.H. Mulier Instituut
- Timmons, B.W., Naylor, P-J., & Pfeiffer, K. A. (2007). Physical activity for preschool children — how much and how? *Applied Physiology, Nutrition, and Metabolism*, 32, 122–134.
doi:10.1139/H07-112
- Waardenburg, C. M., (Red). (2005). *Voeding en bewegen bij peuters*. GGD Friesland. verkregen van <http://www.ggdhollandsnoorden.nl> op 1 februari 2013.
- Weigand, D., Carr, S., Petherick, C. & Taylor, A. (2001): Motivational climate in sport and physical education: the role of significant others. *European Journal of Sport Science*, 1, 1-21
doi:10.1080/17461390100071402
- Westelaken, N. C. F. van de, (2011). *Op eigen benen kunnen staan! Studie naar de effectiviteit van het interventieprogramma 'Kleuters in beweging' op de motorische en sociaal-emotionele ontwikkeling van kleuters*. Masterscriptie Sectie Orthopedagogiek Leren & Ontwikkeling. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.
- Woodward C. A., Boyle H.M., Offord, D. R., Cadman, D. T., Links, P. S., Munroe-Blum, ... Thomas, H. (1988). Ontario child health study: patterns of ambulatory medical care utilization and their correlates. *Pediatrics*, 82, 425-434.
- World Health Organization (2006). *Obesity and overweight*. Genève: WHO. download van <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs311/en/index.html>